

o možnostiach takéhoto príspevku, než o urobenom prínose, pričom je malo kriticky. Kritickým je článok Struppa a kol. o možnostiach kvantifikácie prvkov, ktoré charakterizujú psychoanalytickú psychotherapiu zo strany pacienta i terapeuta. Solidna je aj kazulstická štúdia Knappa a spol. o psychoanalytickom štúdiu psychosomatických problémov na prípade astmatika.

Štvrtá časť o hodnotení efektov psychotherapie pozostáva zo 7 prác. Otvára ju metodicky prepracovaná štúdia o psychotherapii a poradenstve u alkoholikov (Breedlove a Krause). Ďalšia štúdia od Chassana a Bellaka má metodologicky charakter. Porovnáva intenzívny (na jednom prípade) a extenzívny model výskumu (na súbore), uvádzajúc výhody i obmedzenia oboch s uprednostnením intenzívneho modelu hlavne pre stálosť charakteristík. Z ďalších prác treba spomenúť Schofieldovu prácu o použití MMPI a z nej vyvedených škál pre hodnotenie psychotherapie. O použití Rorschachovej metódy pre podobný účel píše S. J. Beck. Lorr a McNair opisujú a ilustrujú rôzne škály pre hodnotenie psychotherapie.

Výskum výcviku v psychotherapii so zdôraznením učenia na základe skúsenosti je reprezentovaný 1 článkom Matarazza, Wiensa a Saslowa. Okrem spôsobov výcviku opisujú zmeny v prevádzaní psychotherapie v dôsledku tréningu (3 týždne až 6 mesiacov). Mieru chýb a analýza psychotherapeutických rozhovorov vykazujú signifikantné zmeny po tréningu.

Obsah recenzovanej publikácie je ako vidieť dostatočne pestrý. Možno tu nájsť všeobecné, metodicky zamerané pojednania, opis postupov pri zaznamenávaní psychotherapeutických rozhovorov, ukážky hodnotiacich postupov, opisy použitia klinických a psychologických metód pri psychotherapii, ilustrácie rozhovorov atď. Napriek tomu sa náplň knihy týka vyslovene len metód verbálnej psychotherapie s dôrazom na dynamický a priamo psychoanalytický prístup, čím sa, pochopiteľne, výskum psychotherapie nevyčerpáva. I pri tomto obmedzení sú ovšem pre nášho čitateľa zaujímavé opisy súčasného stavu psychoanalýzy (klasickéj, kultúrnej i ego-analýzy) spolu s príslušnými ilustráciami. Vedľa solidných podaní sa ovšem stretne v knihe pri časti prác aj s dosť voľnými úvahami, ba ojedinele sa pri prezentovaní tiež postráda aj príslušná argumentácia (napr. v článku Schlessingera a spol.). Isté kritické pripomienky robia k niektorým článkom i samotní editori. Niektoré úvahy si

dokonce protirečia, čoho sú si editori tiež vedomí (články si zrejme objednávali, lebo iba pri dvoch ide o republikáciu) a očakávajú od toho povzbudenie nových myšlienok u čitateľa. Mnohé články sú bohato literárne podložené, no na druhej strane sa nájdu aj také, kde príslušná literárna naväznosť — na škodu práce — chýba. (Napr. v článku Haggarda a Isaacs, kde nachádza svoj odraz psychológia výrazu niet literárnych odvolaní.)

Napriek uvedeným kritickým poznámkam má kniha viaceré prednosti, ktoré stoja za povšimnutie. Nesporne k nim patrí námetová pestrosť i myšlienková podnetnosť mnohých prác. Poskytuje informácie o stave výskumných postupov pri dynamickej psychotherapii, budí kritické nápady. Významné je, že i v tejto oblasti psychotherapie došlo k snahám o jej presnejšie výskumné sledovanie. O. Kondáš

S. Kratochvíl

PSYCHOTERAPIE

Učebné texty vys. škol, SPN Praha 1966

V oblasti psychotherapie je nedostatok učebníc všeobecným zjavom nielen u nás, ale i v zahraničí. Vzhľadom na to, že sa tu jedná o odbor, ktorý je v prudkom vývoji, je úloha napísať učebnicu obťažná i zodpovedná a preto treba Kratochvílovu prácu tým viac uvítať. Ide pri nej o učebný text pre poslucháčov psychológie. Jeho náplň je však širšia a hneď na začiatku treba povedať, že práca môže celkom dobre slúžiť i pre celkovú orientáciu hlavne v smeroch a metódach psychotherapie. Vedľa teoretickej oboznámenosti s problematikou je cítiť z textu, že ho písal autor, ktorý je nielen zbehlý v teóriach psychotherapie, ale je aj praktikom-psychotherapeutom. I v rôznych protichodných smeroch vie potom nájsť kladné prínosy práve tým, že vidí za nimi snahu pomôcť trpiacemu človeku. Vedľa opisu základných pojmov a dôrazu na opis smerov a metód psychotherapie venuje osobitnú časť skupinovej psychotherapii, líči obraz psychotherapie v Československu a nakoniec opisuje vlastné stanovisko vo forme syntetického a diferencovaného prístupu v psychotherapii.

Základné pojmy rozoberá celkom stručne, vychádzajúc zo širšej Janetovej definície psychotherapie ako „liečebného pôsobenia na nemoc, poruchu alebo anomáliu psychologickými prostriedkami“. Opis systémov psychotherapie zahŕňa klasickou hlbinnou psychotherapiou Freuda, Adlera a

Junga. Pod pojem dynamické psychoterapie zaraďuje kultúrnu psychoanalýzu (K. Horneyová, E. Fromm, H. S. Sullivan), školu psychobiológie (F. Alexander a J. Masserman), školu Morena a Rogersa a školu z Palo Alto. Pri psychobiologickom smere neuvádza poňatia A. Meyera. Ďalšiu skupinu mu tvorí antropologická psychoterapia (daseinanalýza, existenzanalýza a logoterapia) a 2 osobitné časti sú venované Pavlovskej a behaviorálnej psychoterapii. Tým, že systém sovietskej psychoterapie dáva pod jedno heslo Pavlovskej psychoterapie, sa stierajú niektoré diferencie (napr. v poňatí Mjasiščeva a Volperta). Systém orientálnej psychoterapie uvádza pri metódach. Cenné pritom je, že okruh smerov psychoterapie je značne široký a prakticky vyčerpáva všetky súčasne významné školy. Časť o systémoch uzatvára kapitolou „Eklekticismus, syntéza a integrácia“, na ktorú nadväzuje 6. kapitola o vlastnom prístupe k psychoterapii. Rozoznáva štvoraký prístup k smerom:

1. zastánca — stúpenec smeru,
2. eklekticismus — výber toho, čo sa hodí, čo sa páči a čo si neodporuje,
3. syntéza — snaha o skĺbenie viacerých prístupov v celok,
4. integrácia — spojenie smerov pod vedením jednotlivej koncepcie.

Syntéza a integrácia je však zaiste ešte vecou dlhšieho, ďalšieho rozvoja psychoterapie.

Metódy delí na racionálne, sugestívne, abreaktívne, tréningové, psychoanalytické a tzv. interpersonálne korektívne. Ich opis je zasvätený a veľmi podrobný; miestami obsahuje i technické návody, ktoré bývajú predmetom priameho výkladu a tréningu. I keď kapitola o hypnóze sa javí zvlášť zdôraznená (autor v tejto oblasti najviac pracuje), treba zároveň zdôrazniť, že presný a detailný opis je typický pre celú časť o metódach psychoterapie. Diskutabilné je len zaradenie korektívnej skúsenosti medzi opis metód, keďže tu ide skôr o faktor psychoterapie než o metódu, ktorý sa v rôznej miere využíva pri rozličných metódach (napr. aj pri reedukácii, ktorú medzi metódami neuvádza). Pri skupinovej psychoterapii volí opis podľa hlavných smerov.

Kratochvíl patrí medzi psychoterapeutických autorov, ktorí dôkladne poznajú domácu literatúru (čo, žiaľ, nie je všeobecné), a tak podáva veľmi kompletizovaný prehľad o psychoterapii v Československu, ktorý je v mnohom doplnený i osobne získanými informáciami.

Pokiaľ ide o jeho vlastnú snahu rozpracovávať synteticky a diferencovaný prístup v psychoterapii, treba to veľmi pozitívne hodnotiť. Vlastné skúsenosti vo viacerých metódach psychoterapie i široký literárny rozhľad sú iste dobrým podkladom pre takúto syntézu. Nespornou výhodou takéhoto prístupu je lepšie zodpovedanie mnohostrannému aspektu prirodzenosti. Nebezpečenstvu eklekticismu — ktoré tu je prítomné — možno čeliť jeho vedomým vylučovaním. Treba tu ovšem počítať s tým, že menovite v metódach je aplikácia diferencovaného prístupu vecou týmu viacerých špecializovaných psychoterapeutov, odborníkov pre istý okruh metód.

Ak sa zdá prístup k recenzii tejto hodnotnej Kratochvílovej práce — vzhľadom na jej „skriptové“ vydanie — miestami náročnejší, je to len preto, že takýto prístup znáša. Ona totiž ďaleko presahuje tak širokou ako aj dôkladnosťou podania rámec učebného textu a treba len ľutovať, že nevychádza v knižnom vydaní ako „Psychoterapia — smery a metódy“. O. Kondáš

Red. D. A. Ošanin

PSYCHOLOGIJA I TECHNICA

Izdateľstvo Prosveščenie, Moskva 1965

Sborník prác Laboratória inžinierskej psychológie Psychologického inštitútu Akadémie pedagogických vied SSSR v Moskve, ktorý zostavil vedúci laboratória D. A. Ošanin, začína novú sériu publikácií, ktoré sa zameriavajú na problémy vzťahov medzi psychológiou a technikou. Predchádzajúci sborník štúdií tohto laboratória vyšiel v roku 1962 (vtedy to bolo ešte Laboratórium psychológie práce), slovenský preklad pod názvom „Psychológia priemyselnej práce“ v roku 1965; sborník sa zaoberal rozborom výrobných operácií, najmä v pásovej výrobe. Nová orientácia laboratória je odrazom bohatých kontaktov technických vied s vedami o človeku, najmä s psychológiou, ktorá v súčasnej dobe výrazne ovplyvňuje aj technický pokrok. Pre techniku má veľký význam, ako píše v úvode k „Psychológii a technike“ D. A. Ošanin, prevedenie mnohých psychických funkcií do „jazyka“ strojov a počítačov a tiež racionálne riešenie systémov človek — stroj a človek — automat. Pre psychológiu vôbec — a nielen pre inžiniersku psychológiu — z toho vyplýva nevyhnutnosť najsť spoločný vedecký jazyk s technikou (máme ho už v teoretických pojmoch kybernetiky) a súčasne naďalej vysvetľovať a opisovať zvláštnosti psychických procesov, ktorých úroveň čin-